Journal of Ilam University of Medical Sciences

P-ISSN: 1563-4728
E-ISSN: 2588-3135

Investigating the extent of compliance with patient rights by dental students from the perspective of patients referring to the Ilam Dental School Clinic in 2024

Mostafa Mirabizadeh [1], Mosyaeb Mozafari [2], Alireza Vasiee [2], Kourosh Sayehmiri [4], Mohammad Reza Soltani[4*]

[1] Student Research Committee, Dept of General Dentistry, Faculty of Dentistry, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran
[2] Dept of Nursing, Faculty of Nursing and Midwifery, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran
[3] Dept of Biostatistics, School of Health, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran
[4] Dept of Restorative Dentistry, School of Dentistry, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran

Article Info

Article type:
Research article

Article History:
Received: Jan. 15, 2025
Received in revised form: Feb. 02, 2025
Accepted: Feb. 05, 2025
Published Online: May. 26, 2025

**** Correspondence to:***
Mohammad Reza Soltani
Department of Restorative Dentistry, School of Dentistry, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran.

Email:
mr_soltani77@yahoo.com

A B S T R A C T

Introduction: Patient rights as an ethical principle include meeting the acceptable physical, psychological, spiritual and social needs of the patient, which are supported by the national laws and regulations of each country. Therefore, the present study was conducted with the aim of investigating the extent of compliance with patient rights by dental students from the perspective of patients Ilam Dental School Clinic in 2024.

Materials & Methods: The present study was a cross-sectional-descriptive study that was conducted on 92 patients referred to the clinic of Ilam Dental School using convenience sampling. The study tools included a demographic checklist and a questionnaire on patient rights compliance by students. Statistical test included Chi-square, which were analyzed in SPSS version 26 at a significance level of 5%.

Results: The mean and standard deviation of the patients' perspective on compliance with patient rights of the participants was 53.86 ± 10.10. There was no significant relationship between age, gender, place of residence, marital status, and underlying diseases with patients' views of dental students' observance of patient rights, but there was a significant relationship between education level and previous visit to dentistry and patients' views of dental students' observance of patient rights ($P<0.05$).

Conclusion: The results of this study showed that patients consider the level of dental students' observance of their rights to be average. It is recommended that educational and medical authorities update and enhance their actions and programs in order to promote respect for patient rights and conduct research aimed at expanding infrastructure and medical services related to professional ethics.

Keywords: Patient Rights, Dentistry, Patients, Ilam

How to cite this paper: Mirabizadeh M, Mozafari M, Vasiee A, Sayehmiri K, Soltani MR. Investigating the extent of compliance with patient rights by dental students from the perspective of patients referring to the Ilam Dental School Clinic in 2024. *Journal of Ilam University of Medical Sciences*. 2025;33(2):60-70.

Introduction

Patient rights are essential for individuals and society, arising from their expectations of care and treatment (1). The World Health Organization considers these rights to be necessary and deserved for patients, who are considered one of the most vulnerable social groups (1). In Iran, medical education has developed a Patient Rights rules, which requires medical centers to display and comply with it (2). Inadequate awareness of patients' rights can lead to students failing to comply, resulting in patient dissatisfaction and decreased productivity (1,2). Healthcare providers play a crucial role in promoting and protecting human rights in patient care (3). Professional ethics in the medical community is an important issue, and observing patients' rights is a crucial ethical and international principle (4). However,

© The Author(s)
Publisher: Ilam University of Medical Sciences

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

despite efforts by doctors and healthcare workers, patient dissatisfaction and complaints are increasing, with a major part of this dissatisfaction being related to the failure of healthcare center staff to respect their rights (5). Studies have shown that the level of awareness of patient rights and compliance is not in an appropriate condition (3,5). In Iran, there is a poor level of awareness among patients, nurses, doctors, dentists, and interns regarding the Patient Rights rules which low level of awareness may be due to inadequate training provided during this period (5). Institutionalizing ethical principles among medical students is essential for their future professional lives (4,5). Therefore, the present study was conducted with the aim of investigating the extent of compliance with patient rights by dental students from the perspective of patients Ilam Dental School Clinic in 2024.

Methods

The present study was a cross-sectional-descriptive study that was conducted on 92 patients referred to the clinic of Ilam Dental School using convenience sampling. The study tools included a demographic checklist and a questionnaire on patient rights compliance by students. The study adhered to ethical considerations, including observing professional and scientific writing, maintaining patient confidentiality, and classifying research data. The findings of the research were presented in two parts: descriptive and inferential findings. In the descriptive part, the mean and standard deviation, minimum and maximum were determined for quantitative variables, and absolute and relative frequencies were determined for qualitative variables. In the inferential part, the data were statistically analyzed using Kolmogorov-Smirnov and Chi-square statistical tests. In all statistical tests, the significance level was considered to be 0.05.

Results

The results of the study showed that most of the participants in the study were between 30 and 40 years old, male, university educated, urban residents, married, had a history of visiting a dentist, and had no underlying diseases. The minimum score obtained was 32 and the maximum was 76 with a mean score of 53.86±10.10, and was reported as an average performance for patients' views of respect for patient rights by dental students. No significant relationship was observed between age, gender, place of residence, marital status, and underlying diseases with patients' views of respect for patient rights by dental students ($P>0.05$), but there was a significant relationship between education level and previous visit to a dentist and patients' views of respect for patient rights by dental students ($P<0.05$). More precisely, patients with university education had a significantly better view than other people ($P=0.031$), and patients with a history of dental work reported an average view of respect for patient rights by dental students ($P=0.005$).

Conclusion

The results of this study showed that patients consider the level of respect for their rights by dental students to be moderate. It is suggested that educational and medical authorities update and improve their actions and programs in order to promote respect for patient rights and conduct research aimed at expanding the infrastructure and medical services related to professional ethics.

Authors' Contribution

Conceptualization, Methodology, Validation, Formal Analysis, Investigation, Software, Resources, Data Curation, Writing– Original Draft Preparation, Writing– Review & Editing, Visualization, Supervision, Project Administration: MMZ, MM, AV, KS, MS.

Ethical Statement

This study was approved by the Ethics Committee of Ilam University of Medical Sciences (Iran) (IR.MEDILAM.REC.1403.106). The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Conflicts of Interest

The authors declare no conflict of interest.

Funding

This research received no financial support.

Acknowledgment

The present article was extracted from the Ph.D. thesis written by Mostafa Mirabizadeh. The authors thank the all of participants and persons who help in this project.

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

مجله دانشگاه علوم پزشکی ایلام

JIUMS

P-ISSN: ۱۵۶۳-۴۷۲۸

E-ISSN: ۲۵۸۸-۳۱۳۵

بررسی میزان رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی بر اساس دیدگاه بیماران مراجعه‌کننده به کلینیک دانشکدهٔ دندان‌پزشکی ایلام در سال ۱۴۰۳

مصطفی میرابی زاده [۱]، مصیب مظفری [۲]، علی رضا وسیعی [۲]، کوروش سایه میری [۳]، محمدرضا سلطانی [۴*]

[۱] کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

[۲] گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

[۳] گروه آمار زیستی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

[۴] گروه دندانپزشکی ترمیمی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۲۶

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۳/۰۵

نویسنده مسئول:

محمدرضا سلطانی

گروه دندانپزشکی ترمیمی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

Email:
mr_soltani77@yahoo.com

چکیده

مقدمه: حقوق بیمار به‌عنوان اصلی اخلاقی، شامل برآوردن نیازهای پذیرفتنی جسمی، روانی، معنوی و اجتماعی اوست که قوانین و مقررات ملی هر کشور از آن‌ها حمایت می‌کند؛ بنابراین، مطالعهٔ حاضر با هدف بررسی میزان رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی، بر اساس دیدگاه بیماران مراجعه‌کننده به کلینیک دانشکدهٔ دندان‌پزشکی ایلام در سال ۱۴۰۳ انجام شد.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر مطالعه‌ای مقطعی-توصیفی بود که روی ۹۲ نفر از بیماران مراجعه‌کننده به کلینیک دانشکدهٔ دندان‌پزشکی ایلام به روش نمونه‌گیری در دسترس انجام شد. ابزارهای مطالعه شامل چک‌لیست دموگرافیک و پرسش‌نامهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجو بودند. به‌منظور بررسی ارتباط میان متغیرها، از آزمون آماری کای‌اسکوئر استفاده گردید که در نرم‌افزار SPSS vol.26 در سطح معنی‌داری ۵ درصد تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش: میانگین و انحراف معیار دیدگاه بیماران از رعایت حقوق بیمار برابر با ۸۶/۱۰±۵۳/۱۰ بود. ارتباط معنی‌داری میان سن، جنسیت، محل سکونت، وضعیت تأهل و بیماری‌های زمینه‌ای با دیدگاه بیماران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی مشاهده نگردید ($P>0.05$)؛ اما ارتباط معنی‌داری میان سطح تحصیلات و مراجعهٔ پیشین به دندان‌پزشکی با دیدگاه بیماران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان وجود داشت ($P<0.05$).

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد، میزان رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجوی دندان‌پزشکی در بیماران مراجعه‌کننده به کلینیک‌های دندان‌پزشکی در حد متوسط است. پیشنهاد می‌شود که مسئولین آموزشی و درمانی برای ارتقای رعایت حقوق بیمار، اقدامات و برنامه‌های خود را به‌روزرسانی و ارتقا دهند و پژوهش‌هایی را با هدف گسترش زیرساخت و خدمات درمانی مرتبط با اخلاق حرفه‌ای انجام دهند.

واژه‌های کلیدی: حقوق بیمار، دندان‌پزشکی، بیماران، ایلام

استناد: میرابی زاده مصطفی، مظفری مصیب، وسیعی علیرضا، سایه میری کوروش،سلطانی محمدرضا بررسی میزان رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی بر اساس دیدگاه بیماران مراجعه‌کننده به کلینیک دانشکدهٔ دندان‌پزشکی ایلام در سال۱۴۰۳. *مجله دانشگاه علوم پزشکی ایلام*، خرداد ۱۴۰۴؛ (۲)۳۳: ۷۰-۶۰.

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

CC BY NC

مقدمه

حقوق بیمار بخشی از حقوق فردی و اجتماعی است و درمجموع می‌توان گفت، عبارت است از آن مواردی که برای بیمار بایسته و سزاوار است. سازمان جهانی بهداشت حقوق بیمار را شامل مجموعه‌ای از حقوق می‌داند که افراد در نظام ارائهٔ خدمات سلامت دارند و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت موظف به رعایت آن هستند. شاید بتوان گفت، درواقع حقوق بیماران برخاسته از انتظارات آنان از فرایند مراقبت و درمان است؛ به‌عبارت‌دیگر، حقوق بیمار شامل برآوردن نیازهای پذیرفتنی جسمی، روانی، معنوی و اجتماعی اوست که قوانین و مقررات ملی هر کشور از آن‌ها حمایت می‌کند (۱). گروه بیماران را شاید بتوان یکی از آسیب‌پذیرترین گروه‌های اجتماعی دانست؛ زیرا بیمار نه‌تنها از نظر فیزیکی، توانایی‌های مربوط به دوران سلامتی خود را از دست می‌دهد، بلکه تحت فشارهای روانی و اجتماعی و اقتصادی خاص دوران بیماری نیز قرار می‌گیرد؛ بنابراین، ضرورت اعتلای حقوق بیمار یکی از اولویت‌های نظام ارائه‌دهندهٔ خدمات سلامت و یکی از شاخص‌های وضعیت سلامت در هر جامعه محسوب می‌شود (۲).

در جمهوری اسلامی نیز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی منشور حقوق بیمار را تدوین کرده و طی دستورالعملی، همهٔ مراکز درمانی را ملزم به نصب این منشور در محل مناسب و رعایت آن نموده است. ناکافی بودن سطح آگاهی دانشجویان در بیشتر حیطه‌های منشور حقوق بیمار می‌تواند درنهایت، موجب رعایت نکردن حقوق بیماران از طرف دانشجویان، چه در زمان تحصیل و چه در زمان شروع به‌کار حرفه‌ای باشد که درنتیجه، مشکلات فراوانی برای بیمار ایجاد می‌کند و نارضایتی وی و کاهش بهره‌وری و اثربخشی بیمارستان و مراکز ارائهٔ خدمات درمانی را به همراه خواهد داشت (۳). منشور حقوق بیمار بیان می‌دارد که این حق بیمار است که از مراقبت محرمانه برخوردار شود، از پزشکان و افراد دیگری که از او مراقبت می‌کنند، دربارهٔ نوع تشخیص و نوع درمان و پیش‌آگهی بیماری اطلاعات دقیقی را بخواهد، دربارهٔ ادامهٔ درمان یا رد کردن درمان توصیه‌شده تصمیم‌گیری کند و برنامهٔ درمانی خود را محرمانه نگه دارد. هدف منشور حقوق بیمار مشخص کردن روابط میان بیمار و پزشک در رابطه با رضایت از درمان پزشکی، محرمانه بودن و مسائل مربوط به آن است. ارائه‌دهندگان مراقبت‌های بهداشتی می‌توانند نقش مهمی را در ارتقا و حمایت از حقوق بشر در مراقبت از بیمار ایفا کنند (۴).

رعایت اخلاق و رفتار در جامعه جزو مسائل پر چالش زندگی اجتماعی انسان است که با افزایش سن، این وجه از زندگی اجتماعی انسان نیز پیچیده‌تر شده است. اخلاق حرفه‌ای در جامعهٔ پزشکی موضوعی بسیار حائز اهمیت است که خود شامل مباحث گسترده‌ای می‌شود. رعایت حقوق بیماران از مهم‌ترین اصول اخلاقی و حقوقی انسانی و بین‌المللی است که در قالب اخلاق حرفه‌ای و پزشکی بررسی می‌گردد (۵).

امروزه در بسیاری از کشورهای دنیا، اعم از توسعه‌یافته و درحال‌توسعه، برای بیماران در نظام سلامت حقوقی تعریف‌شده که رعایت و حمایت آن از سوی ارائه‌دهندگان خدمات سلامت ضروری است؛ به‌عبارت‌دیگر، تعریف این حقوق برای بیماران، متقابلاً وظایفی الزامی را برای ارائه‌دهندگان خدمات در این نظام‌ها ایجاد می‌کند (۶). بدین ترتیب، رعایت حقوق بیماران صرفاً وابسته به سلیقه و میل شخصی ارائه‌دهندگان مراقبت یا دستورالعمل‌ها و بخش‌نامه‌ها نیست و نظام‌های نظارت و ارزشیابی اجرای بندبند این حقوق را به‌طور مداوم پایش می‌کنند (۷).

امروزه علی‌رغم تلاش‌های پزشکان و کارکنان بخش بهداشت و درمان، میزان نارضایتی و شکایت بیماران رو به افزایش نهاده است، به‌گونه‌ای که بخش عمده‌ای از نارضایتی بیماران در مراکز درمانی، مربوط به رعایت نکردن حقوق آنان از سوی کارکنان مراکز درمانی است (۸). اگرچه همهٔ اعضای گروه پزشکی بر آگاهی از مفاد منشور حقوق بیمار به‌منظور رعایت هرچه بهتر آن اتفاق‌نظر دارند و در همهٔ کدهای اخلاق پزشکی در این زمینه تأکید شده است، اما نتیجهٔ مطالعات مختلف نشان می‌دهد که سطح آگاهی از حقوق بیمار و همچنین میزان رعایت آن در شرایط مناسبی قرار ندارد.

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

مطالعات انجام‌شده در ایران بیان‌کنندهٔ سطح آگاهی ضعیف بیماران و حتی سطح آگاهی متوسط پرستاران، پزشکان و دندان‌پزشکان و کارورزان دربارهٔ منشور حقوق بیمار است (۹)؛ همچنین مطالعات انجام‌شده در سایر کشورها نیز نشان می‌دهد که پزشکان، پرستاران و بیماران از حقوق بشر، حفظ حریم شخصی، موارد قانونی حقوق بیمار، منشور حقوق بیمار و جنبه‌های قانونی پزشکی آگاهی اندکی دارند و توجه به مسئلهٔ حقوق بیمار و از آن مهم‌تر، رعایت این حقوق بر همهٔ اعضای گروه درمان امری لازم و انکارنشدنی است (۱۰). در ایران تحقیقاتی دربارهٔ سنجش میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار در پزشکان، پرستاران، بیماران و نیز گروه‌های محدودی از کارورزان و دانشجویان انجام‌شده و نتایج متفاوتی ارائه گردیده است (۱۲، ۱۱). ضمناً، پایین بودن میزان آگاهی شاید به علت ناکافی بودن آموزش‌های ارائه‌شده در این دوران باشد. نهادینه کردن اصول اخلاقی میان دانشجویان پزشکی و آگاه کردن آنان برای زندگی حرفه‌ای آینده، بخش مهمی از مسئولیت دانشگاه‌های علوم پزشکی است (۱۳). نگرش دانشجویان دندان‌پزشکی نسبت به اصول اخلاق حرفه‌ای و آگاهی آنان از منشور حقوق بیماران، آنان را در ارائهٔ بهتر خدمات یاری می‌کند و تنش‌های حرفه‌ای را به حداقل می‌رساند و همچنین روابط شایسته‌ای با بیماران، همکاران و سایر اعضای گروه بهداشتی برقرار خواهد کرد. نگرش مثبت به اخلاق حرفه‌ای پاسخی برای چرایی آموزه‌های دانش ارزشمند در مجامع پزشکی است (۱۴).

با توجه به آنچه بیان شد، تاکنون مطالعهٔ مشابهی در ایلام با هدف بررسی میزان رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی بر اساس دیدگاه بیماران انجام‌نشده است؛ بنابراین، مطالعهٔ کنونی با هدف بررسی میزان رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی از دیدگاه بیماران مراجعه‌کننده به کلینیک دانشکدهٔ دندان‌پزشکی ایلام در سال ۱۴۰۳ انجام شد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر مطالعه‌ای مقطعی- توصیفی بود که در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۳ روی بیماران مراجعه‌کننده به کلینیک دندان‌پزشکی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایلام، به روش در دسترس انجام گردید. معیارهای ورود به مطالعه شامل تمایل به شرکت در پژوهش، سن بالاتر از ۱۸ سال، حداقل سواد خواندن و نوشتن و معیارهای خروج شامل تکمیل ناقص پرسش‌نامه‌ها، مراجعهٔ بیش از یک‌بار در هفته به این کلینیک و داشتن عضو شاغل در مراکز درمانی در بستگان درجهٔ یک بودند.

با توجه به فرمول محاسبهٔ حجم نمونه برای بررسی یک نسبت در جامعهٔ مستقل، حجم نمونه بر اساس سطح معناداری ۰/۰۵ ($\alpha=0.05$)، مقدار Z معادل ۱/۹۶، نسبت مورد انتظار آگاهی قابل‌قبول نسبت به مسائل اخلاق پزشکی برابر با ۰/۳ (۱۰) و دقت مدنظر ۰/۰۹۴ محاسبه شد؛ درنتیجه، حداقل حجم نمونهٔ مورد نیاز ۹۲ نفر برآورد گردید.

$$n = \frac{p(1-p)(z_{1-\frac{\alpha}{2}})^2}{d^2} = \frac{0.3(1-0.3)(1.96)^2}{0.094^2} = 92$$

در این مطالعه، ابزارهای گردآوری اطلاعات شامل چک‌لیست دموگرافیک و پرسش‌نامهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجو بود و متغیرهای دموگرافیک شامل سن، جنسیت، سطح تحصیلات، محل سکونت، وضعیت تأهل، سابقهٔ درمان پیشین دندان‌پزشکی و بیماری‌های زمینه‌ای بودند. گروه تحقیق پرسش‌نامهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجو را طراحی کردند. این پرسش‌نامه ۱۷ سؤال داشت که بر اساس طیف لیکرت ۵ نمره‌ای (کاملاً موافق=۵ تا کاملاً مخالف=یک) تقسیم‌بندی گردید و حداقل نمرهٔ آن ۱۷ و حداکثر نمرهٔ آن نیز ۸۵ بود. علاوه بر این، دسته‌بندی نمرات حاصل از پرسش‌نامه نیز به‌صورت صفر تا ۴۰ (عملکرد ضعیف)، ۴۱ تا ۶۰ (عملکرد متوسط) و ۶۱ تا ۸۵ (عملکرد خوب) ارزیابی شد. برای سنجش روایی از روش شاخص روایی محتوا (CVI) و نسبت روایی محتوا (CVR) استفاده گردید که بر

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

اساس محاسبات صورت‌گرفته، CVI نهایی ابزار برابر با ۰/۷۷ و CVR نهایی نیز برابر با ۱ گزارش شد. برای سنجش پایایی نیز از روش ضریب همسانی درونی آلفای کرونباخ استفاده گردید که پایایی کلی ابزار نیز برابر با ۰/۸۳ گزارش شد.

ملاحظات اخلاقی در این مطالعه شامل رعایت اصول نگارش حرفه‌ای و علمی، حفظ تمامیت اسرار بیماران و اطلاعات آنان، رده‌بندی داده‌های پژوهش و رعایت اصول اخلاقی و حرفه‌ای مطابق بیانیهٔ هلسینکی بود؛ همچنین کد اخلاق این پژوهش نیز از کمیتهٔ اخلاق دانشگاه علوم پزشکی ایلام (IR.MEDILAM.REC.1403.106) اخذ گردید.

داده‌ها پس از جمع‌آوری با نرم‌افزار آماری SPSS vol.26 تحلیل شدند. یافته‌های پژوهش در دو بخش یافته‌های توصیفی و استنباطی ارائه گردید. در بخش توصیفی، برای متغیرهای کمی میانگین و انحراف معیار، کمینه و بیشینه و برای متغیرهای کیفی فراوانی مطلق و نسبی تعیین شد. در بخش استنباطی، داده‌ها با استفاده از آزمون‌های آماری کولموگروف اسمیرنوف و کای‌اسکوئر تجزیه‌وتحلیل آماری گردیدند. در همهٔ آزمون‌های آماری سطح معنی‌داری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌های پژوهش

نتایج مطالعه نشان داد که اغلب افراد شرکت‌کننده در مطالعه سن بین ۳۰ تا ۴۰ سال، مرد، با سطح تحصیلات دانشگاهی، ساکن شهر، متأهل، دارای سابقهٔ مراجعه به دندان‌پزشکی و بدون بیماری‌های زمینه‌ای بودند (جدول شمارهٔ ۱).

جدول شمارهٔ ۱. میزان فراوانی متغیرهای دموگرافیک شرکت‌کنندگان در مطالعه

متغیر	زیرمجموعه	فراوانی	درصد
سن	۲۰ تا ۳۰ سال	۱۷	۱۸/۵
	۳۰ تا ۴۰	۳۴	۳۷/۰
	۴۰ تا ۵۰	۱۹	۲۰/۶
	۵۰ سال و بالاتر	۲۲	۲۳/۹
جنسیت	مرد	۶۲	۶۷/۴
	زن	۳۰	۳۲/۶
سطح تحصیلات	ابتدایی	۴	۴/۴
	دبیرستان	۲۸	۳۰/۴
	دانشگاهی	۶۰	۶۵/۲
محل سکونت	شهر	۸۷	۹۴/۶
	روستا	۵	۵/۴
وضعیت تأهل	مجرد	۳۸	۴۱/۳
	متأهل	۵۴	۵۸/۷
مراجعهٔ پیشین به دندان‌پزشکی	بله	۸۵	۹۲/۴
	خیر	۷	۷/۶
بیماری زمینه‌ای	بله	۳۳	۳۵/۹
	خیر	۵۹	۶۴/۱

بر اساس نتایج جدول شمارهٔ ۲، حداقل نمرهٔ کسب‌شده ۳۲ و حداکثر ۷۶ با میانگین نمرهٔ ۱۰/۱۰±۵۳/۸۶ و در حد عملکرد متوسط برای دیدگاه بیماران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی گزارش

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

داده‌شده است.

جدول شمارهٔ ۲. بررسی میانگین و انحراف معیار دیدگاه بیماران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی

دیدگاه بیماران	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
	۳۲	۷۶	۵۳/۸۶	۱۰/۱۰

بر اساس نتایج جدول شمارهٔ ۳، ارتباط معنی‌داری میان سن، جنسیت، محل سکونت، وضعیت تأهل و بیماری‌های زمینه‌ای با دیدگاه بیماران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی مشاهده نگردید (P>0.05)؛ اما ارتباط معنی‌داری میان سطح تحصیلات و مراجعهٔ پیشین به دندان‌پزشکی با دیدگاه بیماران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی وجود داشت (P<0.05). به‌طور دقیق‌تر، بیماران با تحصیلات دانشگاهی به‌صورت معناداری، دیدگاه بهتری نسبت به سایر افراد داشتند و همچنین بیمارانی که سابقهٔ کار دندان‌پزشکی داشتند، دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی دیدگاه متوسطی را گزارش کردند.

جدول شمارهٔ ۳. نتایج بررسی ارتباط میان متغیرهای دموگرافیک و دیدگاه بیماران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی

دیدگاه بیماران / متغیر		ضعیف		متوسط		خوب		کل		P-Value (Chi-Square)
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
سن	۲۰ تا ۳۰ سال	۱	۱/۱	۱۱	۱۰/۹	۶	۶/۵	۱۷	۱۸/۵	۰/۷۳۹
	۳۰ تا ۴۰ سال	۳	۳/۳	۲۱	۲۲/۸	۱۰	۱۰/۹	۳۴	۳۷/۰	
	۴۰ تا ۵۰ سال	۴	۴/۳	۱۳	۱۴/۱	۲	۲/۲	۱۹	۲۰/۶	
	۵۰ سال و بالاتر	۱	۱/۱	۱۰	۱۰/۹	۱۱	۱۱/۹	۲۲	۲۳/۹	
جنسیت	مرد	۶	۹/۷	۴۰	۶۴/۵	۱۶	۲۵/۸	۶۲	۶۷/۴	۰/۸۵۲
	زن	۴	۱۳/۳	۱۸	۶۰	۸	۲۶/۷	۳۰	۳۲/۶	
سطح تحصیلات	ابتدایی	۰	۰	۱	۲۵/۰	۳	۷۵/۰	۴	۴/۳	۰/۰۳۱
	دبیرستان	۲	۷/۱	۲۳	۸۲/۱	۳	۱۰/۷	۲۸	۳۰/۴	
	دانشگاهی	۸	۱۳/۳	۳۴	۵۶/۷	۱۸	۳۰/۰	۶۰	۶۵/۲	
محل سکونت	شهر	۱۰	۱۱/۵	۵۵	۶۳/۲	۲۲	۲۵/۳	۸۷	۹۴/۶	۰/۶۱۴
	روستا	۰	۰	۳	۶۰/۰	۲	۴۰/۰	۵	۵/۴	
وضعیت تأهل	مجرد	۵	۱۳/۲	۲۲	۵۷/۹	۱۱	۲۸/۹	۳۸	۴۱/۳	۰/۶۷۵
	متأهل	۵	۹/۳	۳۶	۶۶/۷	۱۳	۲۴/۱	۵۴	۵۸/۷	
مراجعهٔ پیشین به دندان‌پزشکی	بله	۷	۸/۲	۵۷	۶۷/۱	۲۱	۲۴/۷	۸۵	۹۲/۴	۰/۰۰۵
	خیر	۳	۴۲/۹	۱	۱۴/۳	۳	۴۲/۹	۷	۷/۶	
بیماری زمینه‌ای	بله	۵	۱۵/۲	۲۱	۶۳/۶	۷	۲۱/۲	۳۳	۳۵/۹	۰/۵۱۲
	خیر	۵	۸/۵	۳۷	۶۲/۷	۱۷	۲۸/۸	۵۹	۶۴/۱	

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعهٔ حاضر با هدف بررسی میزان رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی بر اساس دیدگاه بیماران مراجعه‌کننده به کلینیک دانشکدهٔ دندان‌پزشکی ایلام، در سال ۱۴۰۳ انجام شد. نتایج این مطالعه نشان داد که میان سطح تحصیلات و مراجعهٔ پیشین به دندان‌پزشکی و دیدگاه بیماران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی ارتباط وجود دارد.

بر اساس نتایج مطالعهٔ حاضر، نسبت مراجعهٔ مردان به زنان ۲ به ۱ گزارش شد که نشان‌دهندهٔ مراجعهٔ بیشتر مردان نسبت به زنان است. در مطالعات پیشین، میزان مراجعات بیماران خانم به‌مراتب بیشتر از مردان گزارش‌شده است (۱۶، ۱۵)؛ ازاین‌رو، توزیع جنسیتی بررسی‌شده در مطالعهٔ حاضر با مطالعات پیشین متفاوت است. در مطالعات پیشین، علت مراجعهٔ بیشتر خانم‌ها به مراکز دندان‌پزشکی دانشگاهی را ساعت کاری مراکز درمانی و مراجعه نکردن مردان در ساعات مقرر اعلام کردند و همچنین زنان وقت آزاد بیشتری نسبت به مردان دارند که با در نظر گرفتن خانه‌دار بودن بیشتر خانم‌ها، این موضوع قابل توجیه است؛ به‌بیان‌دیگر، مراجعهٔ بیشتر خانم‌ها به بخش‌های مراکز درمانی نمی‌تواند به علت اهمیت دادن بیشتر آنان به وضعیت دندانی و سلامت خود نسبت به مردان باشد؛ اما توجیه نتایج مطالعهٔ حاضر می‌تواند به علت مراجعهٔ مردان به‌صورت مقطع زمانی مطالعه و یا همکاری بیشتر آنان در تکمیل اطلاعات پرسش‌نامه باشد. یکی از عوامل مؤثر در مراجعه به مراکز درمانی دانشگاهی به سبب تعرفهٔ پایین خدمات دندان‌پزشکی است. ازآنجاکه در ایران، خدمات دندان‌پزشکی کمتر تحت پوشش بیمه درمانی است و نیاز به داشتن بیمهٔ تکمیلی از سوی افراد و آن‌هم تا سقف هزینه‌ای مشخص است؛ ازاین‌رو به‌نظر می‌رسد، افراد با سطح بضاعت پایین‌تر نسبت به مراجعه به دانشکدهٔ دندان‌پزشکی برای درمان و معاینات خود اقدام کنند. در مطالعهٔ الموجل و همکاران (۱۷)، متفاوت با مطالعهٔ حاضر بیان شد که افراد با تحصیلات زیر دیپلم و دیپلم بیشترین فراوانی مراجعه‌کنندگان را تشکیل می‌دادند؛ همچنین زارع شهنه و همکاران (۱۸) در مطالعه‌ای که در دانشکدهٔ دندان‌پزشکی تهران انجام دادند، نتایج متفاوتی با مطالعه حاضر بیان کردند. در مطالعهٔ مدنی و همکاران (۱۹) نیز فراوانی مراجعان با تحصیلات دیپلم به‌مراتب از سایر افراد بالاتر بود. گسترش استفاده از وسایل ارتباط‌جمعی و افزایش سطح تحصیلات افراد در جوامع امروزی و بسیاری عوامل دیگر موجب بالا رفتن سطح آگاهی بیماران و تغییر نگرش آنان شده است که این مسئله می‌تواند از علل پیدایش مسائل جدید اخلاقی باشد. علاوه بر این، پیشرفت علم و ارائه‌های نوین درمانی در دندان‌پزشکی در بروز مشکلات اخلاقی مؤثر است. بر اساس نتایج مطالعهٔ حاضر، تحصیلات دانشگاهی بیشترین فراوانی را در میان بیماران بررسی‌شده داشت. در مطالعات پیشین نشان داده‌شده است که بیماران با تحصیلات دانشگاهی و جوان بیشترین خدمات دندان‌پزشکی را دریافت می‌کنند که همسو با نتایج مطالعهٔ حاضر است (۲۰).

در مطالعهٔ حاضر، سن اغلب مراجعان بین ۳۰ تا ۴۰ سال بود؛ اما در مطالعهٔ خواجه‌لو و همکاران (۲۱) نیز فراوانی بیماران ۲۵ تا ۳۴ سال ۳۲ درصد گزارش شد که نزدیک به نتایج مطالعهٔ حاضر است؛ بنابراین، می‌توان بیان کرد که در مطالعات پیشین، بیماران با سن کمتر از ۴۰ سال بیشترین مراجعه را به مراکز درمانی دانشگاهی دارند. این موضوع می‌تواند به سبب جدید بودن تجهیزات و حضور اساتید مطرح در بخش‌های درمانی مختلف و اطلاع بیماران از این موضوع باشد. بر اساس نتایج مطالعهٔ حاضر، دیدگاه بیماران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی در حد متوسط بود و درمجموع، ۸۹/۱ درصد از بیماران دیدگاه متوسط و خوب و تنها ۱۰/۹ درصد از آنان دیدگاه ضعیفی داشتند؛ همچنین میانگین نمرهٔ دیدگاه کلی بیماران ۹۶/۱±۵۳/۱۰ از ۸۵ بود که در حد متوسط رو به بالا است. در مطالعهٔ بوستانی خالصی و همکاران (۲۲)، میزان رعایت حقوق بیماران ۷۴/۲ درصد بود که بیشتر از نتایج مطالعهٔ حاضر است. شاید علت این اختلاف نتایج به سبب تفاوت در دیدگاه بیماران با پزشکان و پرستاران دربارهٔ رعایت حقوق بیمار باشد؛ همچنین در مطالعه‌ای، هرترامفز و همکاران (۲۳) به بررسی

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

تأثیر تجربهٔ بالینی بر آگاهی اخلاقی دانشجویان دندان‌پزشکی پرداختند. آن‌ها به روش مصاحبه‌ای ابعاد تجربه دربارهٔ مسائل اخلاقی، تعاریف و انتظارات از محتوا و روش تدریس را بررسی کردند و بیان نمودند که دانشجویان بررسی‌شده آگاهی ضعیفی دربارهٔ اخلاق پزشکی داشتند. در مطالعهٔ حاضر، عملکرد دانشجویان دانشکدهٔ دندان‌پزشکی ایلام از لحاظ میزان رعایت حقوق بیمار از دیدگاه بیماران در حد متوسط بود که نسبت به هرترامفز و همکاران (۲۳) عملکرد بهتری داشته‌اند.

اعمال دندان‌پزشکی در نگاه اول یک مرحلهٔ تهاجمی برای بیمار تلقی می‌شود و این موضوع در کنار اینکه یک دانشجو اقدام به درمان وی می‌کند و تجربهٔ وی کمتر از یک دندان‌پزشک است، می‌تواند در بیماران با مراجعهٔ اول به مراکز درمانی، به ترس و نیز کاهش سطح اعتماد وی منجر شود؛ ازاین‌رو، بیمارانی که تاکنون سابقهٔ کار دندان‌پزشکی داشتند، می‌توانند راحت‌تر با طرح درمان انجام‌شده روبرو گردند و به‌نظر می‌رسد که دیدگاه مثبت‌تری دراین‌باره داشته باشند. در مطالعهٔ خواجه لو و همکاران (۲۱)، سطح تحصیلات بیماران تأثیر بسزایی در آشنایی افراد با حقوق بیمار داشت که همسو با نتیجهٔ مطالعه حاضر است؛ ازاین‌رو می‌توان تأثیر عمیق تحصیلات بر آشنایی افراد با حقوق بیمار را نشان داد. درصورتی‌که امکان تحصیلات به‌ویژه در سطح دانشگاهی برای افراد بیشتری فراهم شود، آشنایی بیماران با حقوق خود نیز بیشتر خواهد شد؛ همچنین تحقیق مستانه و همکاران رابطهٔ کاملاً معنی‌داری میان سطح تحصیلات و آشنایی بیماران با حقوق خود را نشان داد که این مسئله پذیرفته‌شده است و تحصیلات باعث افزایش دانش سلامت و رفتار سلامت می‌گردد و درنهایت، باعث بهبود وضعیت سلامت افراد می‌شود (۲۴).

از نقاط قوت مطالعهٔ حاضر می‌توان به نوآورانه و کاربردی بودن مطالعه اشاره کرد. از نقاط ضعف نیز می‌توان به حجم اندک نمونه و ابزارهای محدود اشاره نمود که قدرت تعمیم‌پذیری نتایج را به جامعه محدود می‌کند.

نتایج این پژوهش نشان داد که بیماران میزان رعایت حقوق خود از سوی دانشجویان دندان‌پزشکی را در حد متوسط می‌دانند. پیشنهاد می‌شود که مسئولان آموزشی و درمانی برای ارتقای رعایت حقوق بیمار، اقدامات و برنامه‌های خود را به‌روزرسانی و ارتقا دهند و پژوهش‌هایی را با هدف گسترش زیرساخت و خدمات درمانی مرتبط با اخلاق حرفه‌ای انجام دهند.

سپاس‌گزاری

نویسندگان از همکاری تمام شرکت کنندگان در پژوهش و همکارانی که در بررسی، تحلیل و راهنمایی این مطالعه همت ورزیده اند، تشکر و قدردانی می نمایند.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ تعارض منافعی ندارند.

کد اخلاق

پژوهش حاضر برگرفته از پایان نامه دکترای حرفه ای دندانپزشکی با کد پژوهشی ۲۷۲۴ و با کد اخلاق IR.MEDILAM.REC.1403.106 از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی ایلام می باشد..

حمایت مالی

این تحقیق هیچ کمک مالی خاصی از سازمان ها ی تأمین مالی در بخش های عمومی، تجاری یا غیر انتفاعی در یافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

تمامی نویسندگان به صورت برابر در این پژوهش مشارکت و همکاری داشته اند.

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

References

1. Hoseinialiabadi P, Omidi A, Arab M, Makarem Z, Jafari M. Knowledge and attitude toward professional ethics: A study among Iranian medical and nursing students'. J Educ Health Promot. 2022;11:7. doi: 10.4103/jehp.jehp_1268_20.
2. Asadi Y, Molazem Z, Mohebbi Z, Ghaemmaghami P. Investigating the relationship between resilience and professional ethics in nurses: a cross-sectional study in southern Iran. BMC Nurs. 2023;22:409. doi: 10.1186/s12912-023-01578-1.
3. Sharifikia I, Khoshnood Z, Hosseinnejad A, Farokhzadian J, Rohani C. Exploring a guide for codes of ethics for the development of ethical competence in Iranian nursing students: a systematic review and meta-synthesis. BMC Nurs. 2024;23:519. doi: 10.1186/s12912-024-02208-0.
4. Izadi F, Bijani M, Fereidouni Z, Karimi S, Tehranineshat B, Dehghan A. The Effectiveness of Teaching Nursing Ethics via Scenarios and Group Discussion in Nurses' Adherence to Ethical Codes and Patients' Satisfaction with Nurses' Performance. ScientificWorldJournal. 2020;2020:5749687. doi: 10.1155/2020/5749687.
5. Miller PH, Epstein EG, Smith TB, Welch TD, Smith M, Bail JR. Moral distress among nurse leaders: A qualitative systematic review. Nurs Ethics. 2023;30:939-59. doi: 10.1177/09697330231191279.
6. Jahangasht Ghoozlu K, Vanaki Z, Mohammad Khan Kermanshahi S. Ethics education: Nurse educators' main concern and their teaching strategies. Nurs Ethics. 2023;30:1083-94. doi: 10.1177/09697330231153685.
7. Sharifnia AM, Green H, Fernandez R, Alananzeh I. Empathy and ethical sensitivity among intensive and critical care nurses: A path analysis. Nurs Ethics. 2024;31:227-42. doi: 10.1177/09697330231167543.
8. Rasouli D, Norouzi A, Ramezani G, Hashemi A. A psychometric evaluation of inter-professional education competency tool in nursing and medicine students. BMC Med Educ. 2024;24:110. doi: 10.1186/s12909-023-04991-x.
9. Shomalinasab E, Bagheri Z, Jahangirimehr A, Bahramnezhad F. The Nurses' Second Victim Syndrome and Moral Distress. Nurs Ethics. 2023;30:822-31. doi: 10.1177/09697330221142079.
10. Nazari AM, Borhani F, Zare-Kaseb A, Yousofvand V, Abbaszadeh A. The relationship between moral reasoning and nurses' professional values in undergraduate nursing students: a descriptive-correlational study. BMC Med Educ. 2024;24:889. doi: 10.1186/s12909-024-05888-z.
11. Farzi S, Taleghani F, Farzi S, Ashouri E. Cancer nurses' perspective of error disclosure from nurses to patients: A qualitative descriptive study. Eur J Oncol Nurs. 2023;66:102371. doi: 10.1016/j.ejon.2023.102371.
12. Shahidi Delshad E, Soleimani M, Zareiyan A, Ghods AA. Development and psychometric properties evaluation of nurses' innovative behaviours inventory in Iran: protocol for a sequential exploratory mixed-method study. BMJ Open. 2024;14:e077056. doi: 10.1136/bmjopen-2023-077056.
13. Salari P, Khansari F, Afshar L. Ethics Education in Medical Sciences; A National Descriptive Survey. Med J Islam Repub Iran. 2022;36:176. doi: 10.47176/mjiri.36.176.
14. Razavi SM, Maleki L, Keshavarzian A, Feizi A, Keshani F, Sobhani Kazemi S. Evaluation of Dentists' Attitudes Towards Principles of Professional Ethics. Int Dent J. 2023;73:580-6. doi: 10.1016/j.identj.2023.02.001.
15. Daneshkazemi AR, Davari AR, Ghaffari Targhi M, Mohaghegh N, Safdarkhani S. Evaluation of Patients' Satisfaction From Dental Care Services Provided by Dental School of Yazd University of Medical Sciences in 2013. YJDR. 2015;4:558-67.
16. Dorriz H, Farid F, Seidi D. Evaluation of patients' satisfaction from dental care services: TUMS, school of dentistry, 1385-86. J Dent Med-tums 2011;23:249-55.
17. Almoajel A. Hospitalized Patients Awareness of Their Rights in Saudi Governmental Hospital. Middle East J Sci Res. 2012;11:329-35.
18. Zare Shahneh F, Rafaati S, Rejeh N, Davati A, Taqizadeh Maleki A, Keshavarzi M. Medical students' knowledge about patients' bill of rights in universities of medical sciences in Tehran. DaneshMed. 2023;31:67-75. doi: 10.22070/daneshmed.2023.17875.1366.
19. Madani SM, Eslamipour F, Sadeghian S, Tahani B. General dentists' awareness of orthodontic treatment needs of patients and their referral practices. Dent Res J (Isfahan). 2023;20:93.
20. Hajek A, Kretzler B, Koenig H-H. Factors associated with dental service use based on the Andersen model: a systematic review. Int J Environ Res Public Health. 2021;18:2491.
21. Tahani B, Manesh SS. Knowledge, attitude and practice of dentists toward providing care to the geriatric patients. BMC Geriatr. 2021;21:399. doi: 10.1186/s12877-021-02343-2.

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]

22. Bostani Khalesi Z, Masole S, Abedinzade M. Evaluation of the Patients, Doctors and Nurses View Points about Patient Bill of Rights in Rasht Public Hospitals. JABS. 2012;2:91-5.
23. Hertrampf K, Groß D, Karsten G, Wenz HJ. The influence of clinical experience on dental students' ethical awareness. Eur J Dent Educ. 2019;23:101-9. doi: 10.1111/eje.12408.
24. Mastaneh Z, Mouseli L. Patients' Awareness of Their Rights: Insight from a Developing Country. Int J Health Policy Manag. 2013; 1:143-6. doi: 10.15171/ijhpm.2013.26..

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-10-10]